

▶ **Hlavní stránka**

ZOO report Profi 2/04

[Chov ryb v Zoo Brno a akvaristika na Brněnsku](#)

[Zpět na ZOO report](#)

Chov ryb v Zoo Brno a akvaristika na Brněnsku

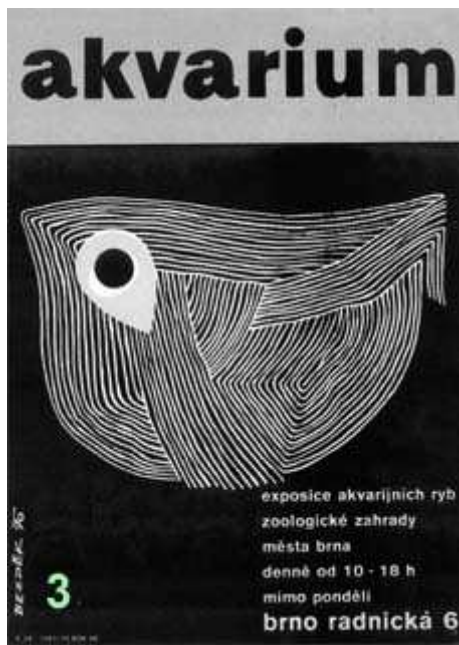

Třicáté páté výročí otevření Stálé akvariální výstavy, kterou Zoo Brno zpřístupnila veřejnosti v dubnu 1969, jsme v Zooreportu připomněli články z předcházejících tří čísel. Příspěvky se zabývaly současností výstavy a úvahami o její budoucnosti. Nyní bychom se rádi zamysleli nad minulostí chovu ryb v Zoo Brno a v příštím vydání našeho čtvrtletníku hodláme přinést seznam všech ryb chovaných v Zoo Brno od jejího vzniku. Brněnská zoologická zahrada začala chovat ryby již záhy po svém otevření v roce 1953. Dějiny zoo jsou přitom těsně spjaty s dějinami brněnské akvaristiky – její

tradice je však mnohem delší. Začátky akvaristiky na Brněnsku spadají do posledního desetiletí devatenáctého století. Tehdy však měla tato záliba jinou tvář. Zaměřovala se spíše na druhy z okolní přírody a věnovala se jí jen hrstka lidí – pouze několik středoškolských profesorů přírodopisu zkoumalo život v tůních a rybnících v okolí Brna. Nadšenci si odnášeli vzorky domů, kde je uchovávali v nádobách různých velikostí. Jejich výzkumy se týkaly vodní mikrofauny, menších ryb a obojživelníků. Teprve po navázání styku s akvaristy ze sousedních států, převážně z Německa, se začali brněnští průkopníci zaměřovat na chov ryb, a to i exotických. Velkou zásluhu na rozvoji brněnské akvaristiky měl bankovní úředník Karel Ullmann. Poté, co se přihlásil do drážďanského akvaristického spolku Wasserrose, umožnil Brňanům získat ryby, které se do Německa dovážely z různých světadílů a které už tamní akvaristé dokázali rozmnožovat. O rozšíření akvaristiky na Brněnsku se zasloužil také MUDr. J. Fleischer, když v čekárně své ordinace umístil nádrž s rybami. V roce 1907 založil Ullmann v Brně spolek akvaristů Cyperus a česky tištěný akvaristický časopis Přírodovědné listy, který vycházel do roku 1910. Prvním předsedou spolku se stal Fleischer, Přírodovědné listy redigoval Ullmann. Dalším významným Ullmannovým počinem bylo založení spolkového veřejného akvária v zámečku v parku Lužánkách. Vznik Cyperusu podnítil další rozvoj akvaristiky v Brně. Spolek měl i poté, co se od něj v roce 1910 odtrhli akvaristé německé národnosti, 80 členů. Nelze se nezmínit, i když to nemá hlubší význam, o jisté kuriozitě: v roce 1911 vstoupil do spolku i básník Stanislav Kostka Neumann. Po zániku brněnských Přírodovědných listů se v Praze sešli zástupci tří hlavních sdružení českých

akvaristů, kterými tehdy byly Akvarium Praha (založeno 1899), Iris Plzeň (založen 1901) a Cyperus Brno, a usnesli se na vydávání společného časopisu Akvaristický obzor. Brněnským redaktorem tohoto měsíčníku, který vycházel v letech 1911–1914, byl profesor MUDr. Eduard Babák. Rozvoj akvaristiky mezi občany zákonitě doprovází vznik obchodů s akvaristickými potřebami. V Brně se nacházel zřejmě první takový obchod již v prvním desetiletí dvacátého století na Velkém nám. č. 50 (dnešní nám. Svobody). Další obchod byl na Nové ulici č. 15 (dnešní Lidická), jeho majitel postupně rozšířil sortiment i na ryby a rostliny. V roce 1910 dodávala akvaristům technické potřeby Technická kancelář Přírodovědných listů na Linhartově ulici č. 5. Za Ullmannovu expozici akvárií na brněnském

veletrhu v roce 1924 obdržel Cyperus zlatou plaketu. V té době se spolek stýkal s mnoha jinými akvaristickými spolky v republice a do roku 1937 se podílel na řadě výstav. Spolupráci navázal i s druhým spolkem brněnských akvaristů Pterophyl-lum, založeným roku 1928. Záměr zřídit v Brně společné veřejné akvárium se však tehdy bohužel ještě nepodařilo uskutečnit. Cyperus musel svou samostatnou činnost ukončit v roce 1951, ostatně jako v té době všechny spolky. Stal se akvaristickým kroužkem při odborové organizaci Brněnských energetických závodů. Název Cyperus byl zakázán, žil však i nadále neoficiálně mezi brněnskými akvaristy. Kroužek uspořádal roku 1954 úspěšnou výstavu v botanické zahradě a v prosinci 1955 se mu podařilo otevřít na Minoritské ulici číslo 1 malou akvaristickou prodejnu. Provozovat obchodní činnost nebylo v padesátých letech pro zařízení podobného typu jednoduché. Nicméně tehdy fungovaly v Brně ještě dvě další akvaristické prodejny, patřící dosud soukromníkům, a ve znárodněném státním hospodářství je čekala likvidace. Prodejna

Cyperusu – zřejmě díky své příslušnosti k závodnímu klubu – měla tedy zelenou a mohla úspěšně sloužit akvaristům i do budoucna. Po dvou letech existence prodejny bdělé a ostražitě úřady zjistily, že činnost zařízení kroužku přesáhla rámec odborů. Prodejna byla proto i s kroužkem převedena pod Park kultury a oddechu. V roce 1959 zaniklo Pterophyllum a jeho členové vstoupili do Cyperusu. Po další reorganizaci v roce 1960 kroužek i prodejna zakotvily v Zoo Brno, kde už existovala akvaristická expozice zbudovaná za pomoci členů Cyperusu. Přičleněním bývalého spolku – jehož počet členů neustále vzrůstal – k zoologické zahradě nastává mohutný vzestup brněnské akvaristiky, šedesátá léta lze označit za její zlatý věk. Cyperus, jemuž byl při vstupu do zoo oficiálně vrácen původní název, pořádá semináře a sympozia na světové úrovni, i když dostat na tyto akce přednášející z „kapitalistických“ států bylo možné jen za mimořádného úsilí nadšených organizátorů. V pavilonu akvárií a terárií Zoo Brno z roku 1956, který stál v blízkosti dnešní správní budovy a jemuž se říkalo provizorní vivárium (viz mimořádné vydání Zooreportu ze srpna 2003, str. 4, či profipříloha Zooreportu č. 2 z roku 2002), pozorovali návštěvníci procházející potmělou chodbou život v jasně osvětlených nádržích. Po jedné straně chodby stálo 13 terárií a po druhé 13 akvárií. Expozice působily ve své době atraktivně. Průvodce po zoo z roku 1957 upozorňuje na závojnky, vyšlechtěné Číňany a Japonci ze zlatého karasa východoasijského, na roztomilé indické parmičky, cichlidy a živorodky a nakonec zdůrazňuje, že v zoo se nacházejí i jiné druhy ryb. Publikace nazvaná Zoo Brno – deset let budování informuje o tom, že jedna z nádrží je stabilně zařízena jako biotopní akvárium představující zavodněné lesní oblasti při horním toku Amazonky. V napodobeně tmné tůně s odumřelými stromy podle publikace vynikly zářící barevné pruhy teter neonových a teter žhavých. Publikace také přináší tabulku stavu zvířat chovaných v brněnské zoo k 1. 1. 1963. Uvedeny jsou v ní jen čtyři druhy ryb: tetra neonová (*Hyphessobrycon innesi*), tetra žhavá

(*Hemigrammus erythrozonus*), tetra černá (*Gymnocorymbus ternetzi*) a kančík perleťový (*Cichlasoma biocellatum*). V provizorním viváriu byl učiněn i první pokus o mořskou akvaristiku. Pro nedostatek zkušeností však nádrž s mořskými koníky a jehlami, dovezenými zaměstnanci zoo z dovolené v Bulharsku, neměla dlouhého trvání. Akvaristická prodejna neustále zvyšovala tržby, přitom její kapacita

nestačila pokrývat potřeby akvaristické obce. Zoo Brno proto v roce 1968 pronajala prostory sousedního domu v Minoritské ulici. Rozšířenou prodejnu vybavila na úrovni v té době špičkové. Všechna akvária byla opatřena leštěnými nerezovými rámy, což bylo nejen efektní, ale i praktické. Pod vlivem úspěchů prodejny začala v hlavách akvaristů klíčit myšlenka na vybudování trvalé akvaristické expozice. K vrcholnému úspěchu brněnské akvaristiky došlo po mnoha složitých a nepříjemných jednáních: v dubnu 1969 byla otevřena Stálá akvariální výstava, vhodně umístěná na Radnické 6, v historickém jádru

města. Prvním šéfem výstavy byl známý brněnský akvarista Rudolf Zukal, zoo tehdy řídil Ing. Svatomír Králík. I když šlo o týmovou práci, největší zásluhu na zřízení výstavy měli tito dva muži, o řediteli Králíkovi se říkalo, že výstava byla jeho dítětem. Na Radnickou přestěhovala Zoo Brno k doplnění nové kolekce natvalo všechny ryby z Mniší hory. Zdařilé architektonické pojetí výstavy sneslo ta nejpřísnější mezinárodní kritéria, v 75 nádržích netypických tvarů plavalo na 2000 ryb. Hitem při otevření výstavy byla piraňa Nattererova (*Serrasalmus nattereri*). Propagační brožurka zoo z roku 1969 neuvádí počet druhů, zmiňuje se ale o tom, že na výstavě je i jedno mořské akvárium – v této nádrži se chovaly sasanky. Svoje poslání – ukázat lidem, jak má vypadat správně zařízené akvárium – plnila výstava skvěle, na veřejnost měla výrazný inspirující vliv. Akvarista, jemuž se doma někde v koutku kuchyně krčila nádrž, k níž vedly elektrické šňůry a kterou doplňovalo improvizované osvětlovadlo, se na Radnické ocitl v jiném světě. Akvária zabudovaná do stěn byla osázena s velkým citem, nápady byly použity různé kameny, břidlicové desky, preparované větve a kořeny. Z mnoha dosud nevidaných druhů upoutala například průhledná ryba okouník sklovitý (*Chanda ranga*), vznášející se jako přízrak v nádrži s tmavým pozadím a s nezvyklým trojúhelníkovým půdorysem.

V desetiletích následujících po otevření výstavy Cyperus stále pořádal přitažlivé přednášky s vysoce odbornou náplní, na které zval přednášející z celé Evropy. Nadále rozšiřoval členskou základnu. V roce 1985 měl 1043 přispívajících členů a pořádal pravidelné a bohatě navštěvované akvaristické burzy. Ve zmíněném roce uskutečnila Zoo Brno generální rekonstrukci Stálé akvariální výstavy. Opravila elektroinstalace včetně

všech rozvodů, instalovala nové rozváděče, vyrobila nová osvětlovací tělesa, opravila rámy některých nádrží. Navrhla a instalovala novou vzduchotechniku, kompresory, odlučovače. Práce trvaly osm měsíců, aniž by byl provoz výstavy nějak omezen. O dva roky později přivítala výstava milionového návštěvníka. Průvodce po zoo z roku 1973 uvádí 110 druhů ryb, stejný počet se váže i k roku 1983 a na seznamu z roku 1992 je 103 druhů. V přehledu zvířat chovaných v Zoo Brno v letech 1953–1983 je zaznamenáno 254 druhů, poddruhů a forem ryb 42 čeledí. Stálá akvariální výstava vždy dovážela novinky, které chtěl každý akvarista spatřit na vlastní oči, protože je znal jen z literatury. V první polovině 80. let to byli například rypoun Petersův (*Gnathonemus petersi*), gurama velká (*Osphronemus goramy*) či kaložrout skvrnitý (*Scatphagus argus*). Do řady druhů poprvé rozmnožených a odchovaných v tehdejší

Československu patřil například hadohlavec tmavobřichý (*Channa obscura*) či štika hujeta (*Ctenolucius hujeta beani*). V uvedeném období se odehrál také další pokus o mořskou

akvaristiku. Zaměstnanci zoo přivezli z dovolené v Dalmácii dva druhy slizounů a barel mořské vody. Slizouni vydrželi asi dva roky (natrvalo se mořská akvaristika vrátila na výstavu v červenci 1996). Z prostorů na Minoritské ulici dostala Zoo Brno v roce 1987 výpověď. Novou prodejnu se podařilo po nezměrném úsilí slavnostně otevřít v následujícím roce na

Vachově ulici 6. A opět šla křivka znázorňující výši tržeb nahoru. I když se už v tu dobu začala vynořovat konkurence, zákazníků měla prodejna stále dost. V roce 1991 pak Zoo Brno ve stejném domě otevřela i prodejnu rybářských potřeb. Nový majitel domu však zoologickou zahradu vypověděl a obě prodejny musely být v roce 1994 zrušeny. Při častých výměnách ředitelů Zoo Brno v první polovině devadesátých let spolupráce s kroužkem vázla. Krize vyvrcholila, když v roce 1995 odmítla tehdejší ředitelka zoo s představiteli kroužku jakkoli komunikovat. Kroužek se proto podle nových stanov v lednu 1996 osamostatnil, a to po mnoha letech opět jako spolek. Pro milovníky rybek toho udělala brněnská zoologická zahrada hodně: pod jejími ochrannými křídly našel útočiště v dobách nepřejících spolkové činnosti kroužek Cyperus, v centru města zřídila Stálou akvariijní výstavu a provozovala akvaristickou prodejnu i prodejnu rybářských potřeb. Odborná úroveň těchto aktivit byla vždy vynikající.

Ing. Eduard Bureš, Eduard Stuchlík

Fotografie k článku:

1: *Původní interiér Stálé akvariijní výstavy pojednali tehdejší architekti s decentním vkusem, malé nádrže ale byly později zrušeny, protože nevyhovovaly současným nárokům na chov a prezentaci ryb (Foto: Evžen Alstern)*

2: *Dominanta výstavy, takzvaná rotunda, zůstala jako jediná část celé expozice zachována dodnes (Foto: Evžen Alstern)*

3: *Reklama na Stálou akvariijní výstavu z období přelomu 60. a 70. let*

4: *Po několika pokusech v 60. a 80. letech se Stálá akvariijní výstava věnuje mořské akvaristice soustavně od roku 1996 (Foto: Michal Piškula)*

5: *Průčelí prodejny na Vachově ulici (Foto: archív Zoo)*

6: *Interiér prodejny na Vachově ulici (Foto: archív Zoo)*

7: *V sortimentu akvaristické prodejny byly samozřejmě i akvariijní rostliny (Foto: archív Zoo)*